

CULTURAL CRIMINOLOGY

Nová kriminologická teorie nebo jen jeden z dalších pokusů jak rozšířit limity dosavadních kriminologických konceptů?

Prof. JUDr. Helena Válková, CSc.

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Prameny ke studiu kulturální teorie se zaměřením na kriminologii a trestní politiku

- **Ferrel, J., Hayward, K., Young, J. Cultural Criminology. London: SAGE Publications, 2008.**
- **Smith, P. Punishment and Meaning: The Cultural Sociological Approach. In: The Sage Handbook of Punishment and Society. London: SAGE Publications, 2013, s. 114 -128.**
- **Edwards, T. (ed.) Kulturální teorie. Klasické a současné přístupy. (z anglického originálu přeložil D.Vichner). Praha: Portál, 2010**

Vymezení pojmů

Kulturní neboli kulturní sociologie:

- Vliv a odkaz sociologie pro naše chápání významu kultury
- Kultura ve smyslu „*způsobu života*“ versus kultura chápaná „*jako umění, tvorba, invence*“, dostupná jen exkluzivní menšině
- Střet obou pojetí kultury vedl k rozvoji *kulturních analýz a teorií* a jejich zpětného vlivu na sociologii a další společenské vědy

Vymezení pojmů

- **Obrat ke kultuře neboli kulturní obrat:**

pozvolný proces, v jehož průběhu se stala kultura analytickou kategorií, relativně nezávislou a ovlivňující jak samotnou sociologii, tak literární teorii, lingvistiku, historii či antropologii.

Kulturní studia: chápou kulturu jako veškerý způsob života, včetně nástrojů i artefaktů tzv. velkého a malého umění.

Kulturální kriminologie

- zkoumá kriminalitu optikou kultury, a to jak ve smyslu životního způsobu, tak ve smyslu umění v jeho nejširším možném vymezení;
- zkoumá dynamický vztah mezi trestným činem a jeho sociální kontrolou, ve smyslu specifického kulturního procesu, v jehož rámci jsou sdíleny a vyměňovány symbolické, kolektivní interpretace zločinu a reakce na něj;
- věnuje více pozornosti neviditelným, jemným vazbám existujícím mezi institucemi a procesy probíhajícími ve společnosti, které spoluvytvářejí a ovlivňují i názory ohledně „žádoucí“ trestní politiky.

Kulturální kriminologie

- rozšiřuje oblast zájmu kriminologie nad rámec pouhého trestného činu, jeho pachatele, oběti a sociální kontroly o **oblast zkoumání interaktivního vnímání kriminality** všemi na tomto jevu zúčastněnými aktéry;
- rozpouští mezioborovou spolupráci, nahrazuje ji a kombinuje přístupy různých disciplin účelově, tj. v závislosti na sledovaném cíli (tzv. ***postdisciplinarita***).

Kulturální kriminologie

- upozorňuje, že důležitější než zkoumat, kolik se spáchalo v určitém čase a lokalitě trestných činů, je zkoumat, **jak lidé kriminalitu vnímají** a jak toto vnímání ovlivňuje poslední technologický vývoj
- kritizuje „**démonizaci**“ **určitých druhů deviantního** chování, jako např. graffiti, pornografie, užívání alkoholu a měkkých drog apod.

Kulturální kriminologie

- kritizuje **manipulaci veřejného mínění**, **privatizaci** některých oblastí trestní justice, **podfinancování** preventivních aktivit
- podtrhuje **význam analýz souvislostí** nových kulturních fenoménů postmodernity a světem zločinu
- jde o analýzy **kultury spotřebitelského konzumu**, **marketingu**, **absence sociální solidarity**, **depersonalizace a virtualizaci** reálného života v důsledku nových technologií

Teoretická východiska kulturální kriminologie

- angloamerické, sociologicky orientované teorie a školy z období 70.let
- British/Birmingham school of cultural studies
- British „new criminology“
- analýzy dynamiky moci, kontroly a rezistence v kontextu moderní kapitalistické společnosti
- analýzy procesů cílených na manipulaci veřejného mínění s cílem vyvolat *moral panic* (S.Cohen)
- analýzy situací formovaných osobními prožitky a emocemi aktérů zločinu *how emotions work* (J.Katz)

Hlavní oblasti výzkumu kulturální kriminologie

- **Crime as Culture:** vnímání zločinu ve smyslu kultury - vyjádřené často symbolicky, zašifrovaně, v subkulturních poselstvích a rituálech, např. jazyk a oblékání pouličních gangů mladistvých, hip-hop grafitti, apod.
- **Výzkumné metody:** např. etnografie, mediálně-textové analýzy

Hlavní oblasti výzkumu kulturální kriminologie

- **Culture as Crime**: vnímání kultury ve smyslu zločinu - manipulace veřejného mínění a legislativních procesů skrytých v politicko-mocenských dohodách a konfliktech vládnoucích skupin, které definují, co je ohrožuje a co nikoliv, aj.
- **Analýzy dynamických vztahů** různých zájmových skupin, a to nejen z oblasti trestní justice, ale i z oblasti politiky, lobbingu, finančního světa, apod.

Význam kulturní kriminologie

- **na definitivní hodnocení je příliš brzo**
- **podobně jako kritičtí kriminologové a feministicky zaměřené výzkumy „objevila“ kulturní kriminologie nové, popř. dosud opomíjené oblasti související se zločinem**
- **odhalení skrytých souvislostí mezi vnímáním kriminality veřejností a manipulováním veřejného mínění masmédií**
- **dešifrování subkulturních „deviantních“ projevů marginalizovaných sociálních skupin a reakce většinové kultury**
- **nemilosrdná kritika kapitalismu v jeho postmoderních podobách**

Rizika a výzvy kulturní kriminologie

- příliš **široce** vymezené oblasti výzkumného zájmu
- metodologická **nevyhraněnost**
- pouhá „**odnož**“ **sociologických teorií** kriminality?
- v každém případě však přispívá k **pochopení a následně i ovlivnění skrytých procesů**, jako je např. manipulace VM (veřejného mínění) ovlivňujících soudobý reálný i fiktivní obraz zločinu
- **pro českou kriminologii představuje výzvu**: výzkumy VM a amnestie, VM a vězeňské reformy, VM a korupčních afér

Děkuji za pozornost

e-mailový kontakt

hvalkova@grbox.cz